

Білім берудегі

МЕНЕДЖМЕНТ

в образовании

1/2011

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР – САПАЛЫ БІЛІМ БАСТАУЫ

Г.Д. Досымбаева

*Атырау қаласы, № 34 лингвистикалық
мектеп-гимназиясының бастауыш сынып мұғалімі*

Білім беруді реформалауды жүзеге асырудың маңызды бір сипаты қазіргі уақыттағы оқыту процесін технологияландырудың қажеттілігінен туындап отыр. Соңғы кезде оқытудың әр түрлі педагогикалық технологиялары жасалып, мектеп практикасына енгізілуде: академик В.М.Монаховтың оқу технологиясы, Дьяченконың жұмыстарында айтылатын оқытудың ұжымдық тәсілі, профессор Ж.Қараевтың жұмыстарында еліміздің көптеген мектептерінде қолданылып жүрген оқытуды дербестендіру мен деңгейлік дифференциалдау, білім беруді демократияландыру мен ізгілендіру принциптеріне негізделген жаңа педагогикалық технология.

Педагогикалық технологияны В.М.Монахов былайша анықтама береді: «Оқу үрдісін жобалаудың жүйелік әдісі, оқытудың тиімді түрлеріне жету мақсатында, адам мен технологиялық ресурстарды, олардың ара қатынасын ескере отырып бүкіл оқу мен білімді меңгеру үрдісін жүргізу, оны бағалау».

Педагогикалық технология - тәжірибеде жүзеге асырылатын, белгілі бір педагогикалық жүйе. Жалпы педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің мақсаты жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылатындықтан, бұл жерде инновациялық технология әдістемелік жүйенің қалған бөліктерінің өзгерулерін талап етеді. Оны орындау үшін мындай үш ұсыныс қажет.

1. Жаңаша өзгерген мақсат - оқушылардың өздігінен танып, іздену іс-әрекетінің әдістерін меңгерулерін талап етеді.

2. Жаңаша оқытудың негізгісіне оқытудың дербес және топтық түрлерін жатқызамыз. Оқытудың бұл түріндегі ең бастысы оқушыға деген сенім, оның өз ісіне жауап беру мүмкіндігіне сеніп, өз беделі мен қадір-қасиет сезімін дамыту.

3. Инновациялық технологияның жаңа мақсаты бойынша оқытуды ізгілендіру қажет. Ол - оқыту құралдарына деген көзқарасты да өзгертуді талап етеді. Педагогикалық технологияны құруға қажетті тұжырымдама С.Л.Рубинштейннің еңбектерінде зерделенген «Ойлау барысындағы ойлау».

Бүгінгі таңда П.М.Эрдниевтің дидактикалық бірліктерді шоғырландыру технологиясы, Л.В.Занков, Д.Б.Эльконин мен В.В. Давыдовтың дамыта оқу технологиясы, Ш.А.Амонашвилидің ізгілікті тұлғалық технологиясы, В.Ф.Шаталовтың оқу материалдарының белгі және сызба үлгілері негізінде қарқынды оқыту технологиясы, М.Хошановтың проблемалық модульді оқыту технологиясы, П.И.Третьяковтың, К.Вазинаның модульді оқыту технологиясы, В.П. Беспальконың және басқа да көптеген ғалымдардың технологиялары кеңінен танымал.

Ю.Г.Фокиннің пікірінше: «Педагогикалық технология, бәрінен бұрын, іс-әрекеттің жоғарғы нәтижелігі. Кәсіптілік жоғары көрсеткіш: жүйелілік, бірізділік, ғылымилық принциптерімен қатар, сенімділік».

Педагогикалық технология педагогикалық шеберлікпен өзара қарым-қатынаста. Педагогикалық технологияны өте жақсы меңгеру оқытушыдан үлкен шеберлікті талап етеді. Технология және шеберлік қатынастарына қарағанда меңгеруге болатын педагогикалық технология басқалар сияқты тек қана орталықтанбайды. Педагогикалық технологиялардың көкейкестілігін анықтауда мынадай қайшылықтарды атауға болады:

БІЛІМ БЕРУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ, ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ, ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

- қоғамның педагог мамандарға қойып отырған талабының күшеюі мен кәсіби білім беруді жүзеге асыруда кездесетін қиыншылықтар арасындағы;
- қайта дамып отырған жекелеген педагогикалық жүйелер мен оларды жылдам өзгеріп отырған еңбек шараларына бейімдеу, білім беру жүйесінің консервативтілігі арасындағы;
- ғылымның даму деңгейі мен өндірістің оны іске асыруға мүмкіндік деңгейі арасындағы; мұғалімнің әлеуметтік ролі және қоғамдық ақпараттық-коммуникациялық қызмет арасындағы;
- педагогикалық жоғары оқу орындары оқу бағдарламаларының мазмұнының әдістемелік құралдары және қоғам мәдениеті арасындағы болатын қайшылықтар.

Білім ізгілігі – педагогтар мен оқушылардың өз шығармашылық даралығын дамыту субъектісі болатын, педагогикалық процестің мәні мен сипатына деген көзқарасты едәуір өзгертетін, педагогикалық ойлаудың басты бөлшегі. Педагогикалық процестің негізгі мәні, мұндай жағдайда, тұлғаның дамуы мен өзін-өзі дамытуы ретінде қалыптасады, олардың сапасы мен мазмұны мұғалімдердің, оқу мекемелері мен бүкіл білім жүйесі жұмысында маңызды шарттардың бірі болып табылады.

С.В.Селевко бұл турасында: "Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі", - деп көрсетеді.

Педагогикалық технология үш аспектіде қаралады: ғылыми; процессуалды-сипаттамалы; процессуалды-әрекеттік. Кез келген педагогикалық технология философиялық негізде қаралады. Көптеген педагогикалық технологияларда кездесетін философиялық бағыттар:

- материализм және идеализм;
- диалектика және метафизика;
- гуманизм және антигуманизм;
- антропософия және теософия;
- прагматизм және экзистенциализм.

Педагогикалық технология дерекнамасы педагогика, психология және алдыңғы қатарлы педагогикалық тәжірибе, халықтық педагогика, отандық және шетел педагогикасындағы озық идеялар болып табылады. Кез келген қазіргі педагогикалық технологиялар педагогика ғылымы мен практикасының жетістіктері дәстүрлі тәжірибедегі құнды дүниені, әлеуметтік прогрестің жетістіктерін, қоғамдағы гуманизация мен демократия жемісін жинақтаушы болады. Бір технологияның өзі әр орындаушыда әр түрлі сипатта болуы мүмкін, өйткені, шебердің тұлғалық компетенттілігі, оқушылар контингенті, сыныптағы психологиялық ахуал мен көңіл-күй әр түрлі болуы мүмкін. Бір технологияны қолданғандағы әр педагог алған нәтиже әр түрлі болғанымен, бір-бірімен ортақ технологияның сипатына сай белгілері болады.

М.В.Клариннің анықтауы бойынша: Педагогикалық технология "Педагогикалық мақсатқа жету үшін пайдаланылатын барлық дара инструменталдық және әдіснамалық құралдардың қолдану реті мен жиынтығының жүйесін білдіреді. Ғалым-академик В.М. Монахов оқыту технологияларының практикадағы қолданыс аясын тереңірек зерттей келіп, оны жаңаша қырынан танытады. Ғалымның пікірінше: "Технология – оқушы мен ұстазға бірдей қолайлы жағдай тудырушы оқу процесін ұйымдастыру және жүргізу, бірлескен педагогикалық әрекетті жобалаудың жан-жақты ойластырылған үлгісі".

БІЛІМ БЕРУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ, ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ, ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Педагогикадағы ғылыми ой-тұжырымдардың негізінде В.П. Беспалько: "Оқу технологиясы – тәжірибеде жүзеге асырылатын, белгілі бір педагогикалық жүйенің жобасы", - деп көрсетеді. Мұнда ғалым педагогикалық ықпал ететін арнайы ұйымдастырылған, мақсатты, бір-бірімен өзара байланысты әдіс-тәсілдер жиынтығы ретінде қарастырады. Педагогикалық технология білім алу іс-әрекетіндегі амалдардың негізінде таңдалған кәсіптік қызметтің тәсілдерін, қабылдаушылардың танымдық іс-әрекеті деген анықтама береді. Сонымен, технология деп белгіленген мақсатты тиімді орындау үшін материалдарды түрлендіру процестері мен әдістердің жиынтығын және бірізділігін, кешенді бірлігін айтуға болады.

Дидактикада оқу технологиялары төмендегідей сипаттарымен жіктеліп, топтастырылады:

- қолдану деңгейі: жалпы педагогикалық, пән әдістемелік, бөлімдік (модульдік);
- философиялық негізі: ғылыми және діни, гуманистік және әміршіл- әкімшіл (авторитарлы);
- тәжірибе меңгерудің ғылыми негіздемесі (концепция): байланыс-жауапты (ассоциатив-рефлекторлы); іс-әрекетті (бихевиористік), іштей ұғу (интериоризаторлы), дамытушы;
- тұлғалық құрылымға бағдарлануы: ақпараттық (білім, ептілік және дағдылар қалыптастыру), нақты қимыл-әрекеттік (оперативті- ақыл-ой әрекеттері әдістерін қалыптастыру), шығармашыл (эвристикалы-дарын қабілеттерін дамыту), қолданбалы (тұрмыс-тәжірибелік әрекеттер қалыптастыру).

Оқыту технологиясы оқыту мазмұны жүзеге асыру жолындағы алға қойған мақсатқа жету тиімділігін қамтамасыз ететін оқытудың әдіс, құрал және түрлерінің жүйесі болып табылады. Қажетті мазмұнды, тиімді әдістер мен құралдарды бағдарлама мен қойылған педагогикалық міндетке сәйкес іріктей білу мұғалімнің педагогикалық шеберлігіне байланысты.

Оқу технологиясының топтастырылуы, сонымен бірге, нақты кезеңде басым болған мақсаттар мен міндеттерге, оқуды ұйымдастыру формасының қолданылуына, дәл кезеңде қажет болған жаңа әдістерге және басқа да негіздемелерге тәуелді келеді.

Оқу технологиясын оқу әдістемесінен ажырата білген жөн. Олардың бір-бірінен айырмашылығы - оқу технологиясын қайталап, қайта көбейте тартуға болады. Қандай да жағдайда оқу технологиясы өзіне сай түзілген оқу процесінің жоғары сапасына және педагогикалық міндеттердің табысты шешілуіне кепіл бола алады.

Педагогикалық технология - кешенді, бірігімді процесс. Ол өз құрылымында адамдарды, идеяларды, құрал-жабдықтарды, сонымен бірге жоспарлау, қамсыздандыруды қамтиды. Бағалау және білім меңгерудің барша қырлары жөніндегі проблемалар шешімін басқарады.

Педагогикалық технологиялар көп болуына қарамастан, олардың іске асырылуының екі жолы бар. Біріншісі - теориялық негізде орындалуы, екіншісі- тәжірибемен жүзеге асырылуы болып табылады.

Педагогикалық технология – педагогикалық іскерліктердің жетістігіне жеткізетін ғылыми жобалау және нақты өндіру. Сонымен педагогикалық процесс белгілі жүйе принциптерінен құрылатын болғандықтан, педагогикалық технология сыртқы және ішкі болып бөлінеді. Осы принциптерді жалғастырмалы орындау олардың объективті қарым-қатынасында және педагогтің тұлғасын толық көрсететін жинағы ретінде қарастырылуы мүмкін.

Міне, осындай педагогикалық технологияның оқыту әдістемесі және тәрбиелеу жұмысынан айырмашылығы байқалады. Егер «әдістеме» ұғымы оларды орындауға қатысты емес оқытудың әдістері және тәсілінің жиынтығын қолдану көпкейіпкерлік белгілерінде жинақтауын анықтайды. Осыдан келіп, яғни кез-келген педагогикалық

БІЛІМ БЕРУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ, ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ, ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

тапсырма тек қана белгілі жетілдірілген педагог маманының іс-әрекеті мен негізгі технологиялардың көмегімен тиімді шешіледі.

Педагогикалық технология мектептегі білім беру жүйесінің алдына келелі міндеттер қойып, оларды шешу үшін оқытудың мазмұны мен құралдарына әдіс-тәсілдеріне, ұйымдастыру түрлеріне өзгерістерді енгізуді талап етеді.

Оқытудың мазмұнына енетін өзгерістер:

- оқыту пәндерін кіріктіру;
- білім мазмұнын модельдеу;
- білімді ізгілендіру;
- білімнің өмірдегі қолданыс табуы.

Оқыту құралында жаңа типті сабақтарды ұйымдастыру әдістемесі жасалған. Жаңа сабақ – мақсаты, мазмұны, құралы және оқушылардың танымдық жұмыстарын тиімді ұйымдастырудағы тәсілдерімен ерекшеленеді. Ұйымдастыру жағынан мұндай сабақтар оқушылардың теориядан алған білімдерін практикада қолдануына басты назар аударылады.

Білімді игеруде дидактикадағы дәріс беруді нақтылаудың бірі - білімді игеру деңгейлерінің жіктелу негізі ретінде, үлгі бойынша өздік жұмыстарын ұйымдастыру кезінде оқушылардың теориядан алған білімдерін қолдану үш сатыда жүзеге асырылады:

- жаңа білімді игеру және оны пайдалану;
- игерген білімді өндіріп, таныс емес жағдайда пайдалану;
- жаңа білімді шығармашылдықпен қолдану.

Елбасымыз «елдің келешегі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында» деп атап көрсетті. Ал оны орындау бәріміздің қасиетті борышымыз. Егемен елдің болашағы оның әлемдік өркениеттегі өз орны ең алдымен білім мен тәрбиенің бастауы болатын - ұстаз қолында. Дарынды шәкірт дарынды ұстаздан шығады дегендей, оқушының жеке тұлға ретінде дамуына жағдай жасау, өз бетінше білімді меңгерту, өмірге көзқарасын қалыптастыру және интеллектуалдық іс-әрекетке әзірлеу. Білімді ұрпақ болашақтың көпілі демекші, білімі жоғары дамыған елдер ғана халқының тәуелсіздігін сақтап қала алмақ.

Жоғарыда аталған ғалымдардың пікірлерін қорыта келіп біз педагогикалық технологияны мақсат-мүддені анықтаудың жалпы әдіснамасы негізінде мемлекеттің қазіргі таңда білім беру саласына қойып отырған талаптарына сәйкес анықталып, іріктеліп, реттелген оқытудың мазмұн, форма, әдіс-амалдарының, дидактикалық талаптарының психологиялық-педагогикалық нұсқаларының жиыны деген тұжырымға тоқталамыз.

Оқыту технологиясы оқу үрдісіне қажетті әдіс, тәсіл, амал, дидактикалық талап секілді психологиялық-педагогикалық іс-әрекеттердің жүйелі кешені ретінде пайдаланылады. Былайша айтқанда, педагогикалық технология – оқу-тәрбие процесінің шығармашылықпен терең ойластырылған көптеген факторлардың үйлесімділігі оқыту мен тәрбиенің тиімділігін қамтамасыз ететін жанды құрамдас бөлігі.

Педагогикалық технология оқу үрдісімен, мұғалім мен оқушының іс-әрекетімен тығыз байланысты. Оның құрылымына мыналар кіреді:

- а) тұжырымдық негізі.
 - ә) оқытудың мазмұндық бөлімі;
 - оқытудың нақты және жалпы мақсаты;
 - оқу материалының мазмұны;
 - б) үрдістік бөлім-технологиялық процесс;
 - оқу үрдісін ұйымдастыру;
 - оқушылардың оқу қызметінің әдістері мен формалары;

БІЛІМ БЕРУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ, ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ, ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

- мұғалім жұмысының әдістері мен формалары;
- мұғалімнің материалды меңгеруді басқарудағы іс-әрекеті;
- оқу үрдісінің диагностикасы.

Оқыту процестерінде жаңа әдістерді пайдаланып, оқушылардың білімі мен қабілетін арттыру мұғалімдер алдында тұрған аса жауапты міндеттердің бірі.

Заман талабы – оқу үрдісін қарқынды әдіспен ұйымдастыру. Бұл орайда пән мұғалімдері сабақты өткізудің әдіс – тәсілін жаңартып, көрнекілікпен, технологиялық құрылысы ерекше, қосымша материалдармен байытып отыруы керек.

Педагогикалық технологияларды қолдануда жаңа оқыту құралдарымен, қазіргі ақпараттармен, сапалы мамандар даярлаумен, жоғары-техникалық базамен байланыстырғанда ғана жоғары нәтижеге жетуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Аманашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса, М.: «Университетское», 1990, С.54.
2. Мұхамбетова С.Қ. Педагогика және педагогикалық технологиялар. – Ақтөбе, 2001. – 118 б.
3. Омарова Р.С. Шығармашылық қызығушылықты қалыптастыру технологиясы. – Ақтөбе, 2007. – 183 б.
4. Әстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары. – Алматы, 2007. – 144 б.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. Учебное пособие. - М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
6. Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса. Учебное пособие. – Алматы, АГУ им. Абая, 2002. -90 с.
7. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. – Москва: Сентябрь, 2000.

Резюме

На современном этапе образования мы должны развивать в детях компетентности, личностные качества, умение заниматься исследовательской деятельностью. Затем эти компетенции постепенно формируются в жизненные навыки, а это уже способность адаптироваться к изменяющимся условиям для грамотного реагирования на жизненную ситуацию.

В данной статье рассматривается технологический аспект формирования жизненных навыков. Автор описывает педагогические технологии, способствующие развитию творческих способностей подрастающего поколения.

«КАЧЕСТВО» ОБРАЗОВАНИЯ КАК НАУЧНО- ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

А.С. Сатығалдиева
докторант PhD кафедры общей и
этнической педагогики
КазНУ им. аль-Фараби

Проблема качества на протяжении многих веков занимает умы прогрессивного человечества: философов и экономистов, конструкторов и инженеров, социологов и политологов, педагогов и психологов, биологов и экологов. В настоящее время качество выступает главным фактором социального устройства, деятельности людей, а также имеет фундаментальное значение для понимания сущности